

Οι αγρότες στο Βυζάντιο είχαν σημαντικό ρόλο στην οικονομία και την κοινωνία της αυτοκρατορίας. Αποτελούσαν τη ραχοκοκαλιά της βυζαντινής οικονομίας, παρέχοντας τα απαραίτητα αγαθά για την επιβίωση της κοινωνίας. Ωστόσο δεν αποτελούσαν μια ενιαία κοινωνική ομάδα. Μπορούμε να διακρίνουμε τρεις κατηγορίες, ανάλογα με το εάν κατείχαν ή όχι αγροτική ιδιοκτησία (καλλιεργήσιμη γη). Ανάλογα με αυτό είχαν διαφορετικές υποχρεώσεις και δικαιώματα.



1. Ελεύθεροι αγρότες

Οι ελεύθεροι αγρότες ήταν αυτοί που κατείχαν τη γη, όχι μεγάλης έκτασης, και είχαν την ελευθερία να την καλλιεργούν.

- **Δικαιώματα:** Είχαν δικαίωμα να πωλούν τη γη τους, να την κληροδοτούν στους απογόνους τους και να αποφασίζουν για την καλλιέργεια. Ορισμένοι καλυτέρευαν την κοινωνική τους θέση εάν κατάφερναν να αυξήσουν τα κτήματά τους (μέσα από κληρονομιά π.χ.).

- **Φορολογία:** Υπήρχε φορολογία που έπρεπε να πληρώνουν, αλλά απολάμβαναν περισσότερες ελευθερίες σε σχέση με άλλες κατηγορίες.
- **Σημασία για το κράτος:** οι ελεύθεροι αγρότες ήταν πολύ σημαντικοί για το κράτος διότι χάρη σε αυτούς γέμιζαν τα ταμεία της αυτοκρατορίας, από τους φόρους τους. Επίσης, από την εποχή των διαδόχων του Ηράκλειου και μετά ήταν απαραίτητοι για τη στελέχωση του θεματικού στρατού. Συνεπώς, ήταν απαραίτητο να μη μειώνεται ο αριθμός τους τόσο για την οικονομία όσο και την ασφάλεια της Αυτοκρατορίας. Για αυτό πολλοί αυτοκράτορες μέσα από τη νομοθεσία προσπάθησαν να τους προστατέψουν από τους μεγαλοϊδιοκτήτες που πολλές φορές τους δάνειζαν με υπερβολικούς όρους και στο τέλος τους έπαιρναν τα κτήματα, καθώς δεν μπορούσαν να ξεχρεώσουν.
- **Κίνδυνος:** Υπήρχε ο κίνδυνος να πέσουν στην κατηγορία του δουλοπάροικου, εάν έχαναν τα κτήματά τους, από αδυναμία να τα συντηρήσουν.

2. Πάροικοι ή δουλοπάροικοι

Οι πάροικοι ήταν αγρότες που δεν είχαν δική τους αγροτική γη ούτε πλήρη ελευθερία. Συνήθως εργάζονταν σε γη που ανήκε σε ευγενείς / αριστοκράτες (αλλιώς αναφέρονται ως μεγαλοϊδιοκτήτες ή Δυνατοί) ή και σε μοναστήρια.

- **Υποχρεώσεις:** Υπήρχαν πολλές υποχρεώσεις προς τους ιδιοκτήτες της γης, όπως η καταβολή ενοικίου ή η παροχή εργασίας. Ήταν υποχρεωμένοι να παραμένουν για όλη τους τη ζωή στο συγκεκριμένο μέρος

και να εργάζονται στα συγκεκριμένα χωράφια. Δεν είχαν δικαίωμα να εγκαταλείψουν τη γη χωρίς την άδεια του ιδιοκτήτη (που σπάνια την έδινε) και η ζωή τους ήταν περιορισμένη. Εάν τα κτήματα στα οποία εργάζονταν πουλιούνταν σε τρίτο πρόσωπο, τότε αυτό εκτός από τη γη έπρεπε να παραλάβει και τους παροίκους της. Η ζωή τους ήταν δύσκολη, ωστόσο είχαν εξασφαλισμένη την τροφή, κατοικία και την ασφάλεια που τους παρείχε ο μεγαλοϊδιοκτήτης. Δεν στρατεύονταν, αφού δεν είχαν δική τους γη.

- Ελάχιστες είναι οι περιπτώσεις που δουλοπάροικοι κατάφεραν να εξαγοράσουν την ελευθερία τους (προσφέροντας πρόσθετη εργασία με αντάλλαγμα την ελευθερία τους).

3. Εργάτες γης

Οι εργάτες γης ήταν συνήθως μισθωτοί αγρότες που εργάζονταν για άλλους χωρίς να έχουν καμία ιδιοκτησία γης. Εργάζονταν στα χωράφια, όποτε είχε δουλειά. Μετακινούνταν από τόπο σε τόπο σε αναζήτηση εργασίας. Οι συνθήκες εργασίας τους ήταν συχνά δύσκολες και οι μισθοί τους χαμηλοί, γεγονός που τους καθιστούσε ευάλωτους σε οικονομικές κρίσεις.

